

De Peelindustrie

Inhoudsopgave

De Peelindustrie.....	1
1 april 1893 DE PEELINDUSTRIE I.....	1
5 april 1893 DE PEELINDUSTRIE II.....	3
8 april 1893 DE PEELINDUSTRIE III.....	4
13 april 1893 DE PEELINDUSTRIE IV. (Slot).....	6

[delen I, II, III en IV op 1, 5, 8 en 13 april 1893 in de Nieuwe Koerier]

5

1 april 1893 DE PEELINDUSTRIE I.

Op de oude kaarten van?? ziet men op die van het Over? van Gelre en van 't land van Cuijk een groot gedeelte lands tusschen Helmond, Boxmeer, Weert en Horst als oud ? moeras aangegeven. Ter verduidelijking is op sommige atlassen er nog bijge?

10

"moerassige plaatsen".

De Peel van 't Latijnsche palus voert haar naam ook terecht.

Sloeg men van Horst of Rooy (V?) naar 't westen gaande de richting in naar Deurne, dan stiet men spoedig op een uitgestrekt moeras, dat voor ? voet geen vasten bodem bood en ? hier en daar groote watervlakken en plassen afwisselend met een enkele kleine zandrug, die raadselachtig met zijn geele zandmassa tusschen de vaalbruine [omgeving deed uitsteken.

15

? akelig schreeuwend gebrom de stilte en was met de heipieper en de kievit de eenige bewoner dezer ongenaakbare landstreek.

20

Geen wonder, dat de peel in kwaden reuk stond. Er gingen wondere verhalen omtrent personen, die zich in het moeras gewaagd hadden, maar die nooit teruggekeerd waren, omtrent dwalende lichten over de plassen, die den reiziger van den weg voerden, over klokken, die door den booze uit de torens gesleept, in de meeren verzonken waren en op kerstnacht zich weder lieten hooren.

25

En dan het verschrikkelijke Soemeer ten Westen van Sevenum op de Deurnesche grens. Het zwarte water was giftig en de ongelukkige, die in den drabbigen plas viel, liet er ellendiglijk zijn leven. Het was zoo diep, dat het niet gepeild kon worden.

30

Een herder doolde zoolang rond tot hij in 't Soemeer liep en met zijn kudde verdronk. de hond, die omkwam, dwaalde bij stormachtige nachten over de vlakte, om den eenzamen wandelaar tegen te loeien voor 't gevaar, waarvan zijn meester het slachtoffer werd.

De achtbare heeren, die vroeger bij een grenstvist tusschen Venray, Horst en Deurne daar de nieuwe palen plaatsten, hebben gewis een zwaren tocht gehad en de lange rechte grenslijnen tusschen de grenzen der verschillende dorpen, wijzen er op, dat de bodem weinig verdeeld was.

35

Een woeste, moerassige, eentonige vlakte, dat was het beeld van de Peel in vroegere eeuwen.

De oeverbewoners, als wij ze zoo mogen noemen, hadden langzamerhand verbindingswegen tusschen de verschillende dorpen gezocht, die door de gesteldheid? ??? willen beschrijven, lag hoog. De slechte waterafvoer, de groote uitgestrekte vlakte, was oorzaak, dat de planten verzuurden, stierven en de grond langzamerhand drassig geworden een geschikte bodem voor waterplanten en vooral voor de "lok"plant. Er had veenvorming plaats.

40

Eeuwen en eeuwen lag de streek daar eenzaam en verlaten. In de drooge Venraysche, Horster en Sevenumsche heide dreef de herder zijne kudden en zocht bij slecht weer en ontijden eene schuilplaats in de schaapskooien, die men hier en daar verspreid gebouwd had.

45

Ook de boer trok een paar malen naar de Peel, om tegen eene kleine vergoeding aan de gemeente, daar een voorraad turf te steken, om die later naar huis te halen als winterbrand.

De peel had bijna geen waarde.

50

Dat zou echter niet zoo blijven!

De woningen van de arbeiders en kleine boeren waren van alle zijden dicht op het onbekende land aangedrongen en zoo hier en daar werden dijken en dijkjes aangelegd tot het vervoer van den turf.

55

De energie van één man zou het uitzicht der streek als met een tooverslag veranderen.

In het jaar 50 reisde een der burgemeesters van de Peelgemeenten naar Holland en maakte op de boot kennis met een man, wiens naam aan de geschiedenis der peel onafscheidelijk verbonden is, met den Heer Johan van de Griendt van Orthen, eerst ambtenaar bij den Rijkswaterstaat, later aannemer.

Al reizende vertelde de burgemeester ook over de Peel, die daar ?t haar

60 reuzenvoorraad turf nog [onaan]geroerd lag. Men kon dezen niet exploiteeren, wyl het vervoer niet doenlijk was. Er waren onoverkomelijke bezwaren. De Heer van der Griendt, geheel ondernemingsgeest, kende geene bezwaren en had terdege geluisterd, toen de Burgemeester hem het verhaal deed.

Hij zag met een diepen blik, dat die verborgen schatten wel te veroveren waren en besloot een tocht naar het veenland te wagen.

65 De bijzonderheden van die reis zullen wij niet beschrijven. De Heer van de Griendt onderzocht en zocht nog eens en vond spoedig den weg tot exploitatie. De Zuid-Willemsvaart lag er, maar was ver weg.

70 Maar ook het Noorderkanaal, dat door Napoleon aangelegd was om de Maas met de Schelde te verbinden, was voor een gedeelte voltooid en daarheen moest hij zijn weg zoeken, wilde hij de toekomstige producten der veenderij vervoeren.

De heer van de Griendt vormde eene maatschappij en kocht tegen een spotprijs een aantal hectaren veen en besloot dadelijk in 1853 de handen aan 't werk te slaan. Tal van moeilijkheden werden hem bereid. Hij had te strijden tegen vooroordeelen, 75 tegen het verzet van menschen, die geen vertrouwen in het graven van de kanalen hadden, tegen moeilijkheden op het terrein, maar hij gaf den koop niet op en begon. Eens begonnen werd het werk met kracht voortgezet. Het kanaalwerk vorderde snel, maar toen men aan het Soemeer zou komen, toen begonnen de ongeloovigen eerst recht met het hoofd te schudden.

80 Hoe zou men door de peillooze diepte komen? Wat baatte het of de ingenieurs, die de leiding van het werk hadden, al met hunne profielen afkwamen en de uitkomsten hunner waterpassingen toonden.

Toch hadden zij gelijk, toen men aan het Soemeer kwam en de dijk doorstak, liep het meer geheel droog en bleek het, dat het een waterplas van geringe diepte was, een 85 zoogenaamd Vlies, die men vroeger in de Venraysche Peel vond. De Venraysche vliezen zijn thans ook meest alle verdwenen door den verbeterden waterafvoer. 't Was een onge- stoomboot in de vaart.

90 *) Het kanaal volgde van Nederweert bij sluis ? het oude Noorderkanaal tot voorbij het dorp Meijel, waar het in Noordelijke richting uit het Noorderkanaal loopt.

Naar een vast plan werd de nieuwe Kolonie ontgonnen. Zij kreeg den naam van Helenaveen, naar de echtgenoot van den Heer van de Griendt, Helena Panis.

95 In den eersten tijd richtte men ook de blikken naar 't Noorden, waar de oude koloniën als Hoogeveen, Dedemsvaart en de veenderijen over de grens in Westfalen tal van bekwame arbeiders konden leveren. De beambten der maatschappij gingen de karavanen van Duitschland uit halen en geleidden ze na veel reizen en trekken naar de plaats hunner bestemming.

100 Bij den voortgang der exploitatie veranderde langzamerhand de vlottende bevolking in eene vaste en verschillende familien vestigden zich in 't veen en deden langzamerhand het nieuwe dorpje Helenaveen ontstaan.

In den beginne nietig, klein, is het allengskens aangegroeid tot een beduidend dorp. Er werd eene Roomsche en eene Protestantsche kerk gebouwd en om de lezers een 105 denkbeeld te geven van den spoedigen vooruitgang kan gemeld worden, dat in 1863 het getal vaste bewoners reeds 365 en in 1874, 432 met 79 gebouwen bedroeg. De afstand van de kerken der verschillende gezindten was ook te groot. Deurne, Horst en Liesel lagen allen ver verwijderd en de wegen daarheen waren slecht. De eenige goede weg was die langs het kanaal. Maar na eenige jaren kwam nog eene blijde mare voor de 110 Peelbewoners; naar de Noordzijde zou ook een verbindingsweg naar de buitenwereld komen, die tot nog toe slechts naar de Zuidzijde voldoende te bereiken was.

De spoorweg Venlo-Eindhoven werd aangelegd. Eene strook van 100 meter breedte werd vanaf het begin der Peel in de richting van Deurne tot juist waar de grenzen van Venray, Horst en Deurne elkander ontmoeten onteigend en er verzezen baken, die de 115 richting aanduiden, waarin de spoorlijn [komen] zou.

Het was ook niet het gemakkelijkste werk. Eerst werden duizenden wagens ballast gestort en een duik gevormd door het veen.

't was een heidensch verblijf voor de aannemers en de werklieden in de Peel, waar tot nu toe niemand gewerkt had.

120 Maar alle moeielijkheden werden overwonnen en kwam ten slotte na requesteeren en vragen een halte, - maar welke eene!

Een bezoeker beschreef indertijd de aankomst aan het station aldus:

Eindelijk houdt te midden van dat weinig aanlokkelijk tafereel de trein stil - juist nadat een medereiziger de opmerking gemaakt heeft, dat het geen land is. Wij zijn aan 125 de halte Helenaveen genaderd en buigen ons aan weerszijde uit den wagen, om de

wonderen aan deze plaats eigen, op te nemen. Aan de eene zijde een armzalig, zwart geteerd stationsgebouwtje, 't eenige op de gansche lijn, waarvan wij helaas het getuigenis moeten afleggen, dat 't in harmonie is met zijne omgeving. Aan de andere zijde eene oude keet met eene hut van zoden daarnaast.

130 Verder een pretentieus spoorwegtoestel: dubbel spoor met wissels, een hek om den toegang af te sluiten van een kunstweg, die vijf à zes meter lang is en eindelijk - en dat is het wonder der halte - eene spoorwegbrug met dubbel spoor, eene draaibrug, boven een gegraven water, nauwelijks groot genoeg of de brug steekt als zij open is met de beide einden op het land.

135 (Wordt vervolgd.)

5 april 1893 **DE PEELINDUSTRIE II.**

Er zijn een paar passagiers bijgekomen en een aantal afgestegen, de laatsten een zestal.

140 De trein stoomt weg en laat hen alleen staan in die akelige woestenij, de overige reizigers te vergeefs latende raden wat die daar toch wel moeten doen.

Nog even eene opmerking. Het leven van den stationchef aan de halte Helenaveen was toen een somber bestaan. Daarom trok het onze aandacht, schrijft onze zegsman, hoe in die omgeving, of liever zonder eenige omgeving, 's menschen aard hem bij kan blijven.

145 De chef is een opgeruimd man, die zich boven de omstandigheden weet te verheffen. Toen de halt er was, trok men later ook het kanaal door en men begon eene haven te graven. De boot der Maatschappij voer nu door tot aan de halte. Nieuwe terreinen werden door de Maatschappij gepacht en gekocht ook meer in de nabijheid der statie, wjl men behalve de verveening ook eene nieuwe bron van inkomsten geopend had door de boekweitcultuur.

150 De Maatschappij had het geluk degelijke, werkzame vertegenwoordigers en beheerders te vinden. De heer Deckers? Schillens? Namen de be? [Maatschappij uitstekend waar en hebben een ruim? de opkomst en den bloei van Helenaveen.

155 Hoe Helenaveen er voor twintig jaren uitzag, kan ons de schets van den heer G. Bosch leeren, die destijds ook te Helenaveen verbleef. Hier en daar stelt hij de zaken wel wat rooskleurig voor, maar in algemeene trekken wordt het beeld vrij juist teruggegeven. Hij beschrijft het bezoek aan de veenkolonie als volgt:

160 Stap thans met mij af aan de halte Helenaveen. De voetweg brengt u eerst door de treurige omgeving, tot ge na eene frissche wandeling van drie kwartier weder de eerste sporen van menschelijke nijverheid ontwaart. Na de bovengemelde wandeling ligt in den kop der vaart waar ge aankomt een stoombootje klaar, om u naar alle

165 kunstwegen aantreft, behoorlijk begrint en wel onderhouden. De reis aan boord voortzettende. ziet ge aan weerszijden aanzienlijke hoeveelheden turf opgestapeld in de bekende kwaliteiten: de geele bovenkorst van nagenoeg geen waarde, de overige als fabrieksturf toen zeer gezocht en altijd gemakkelijk aan den markt te brengen. Op u

170 verzoek brengt men u in de zijtakken der hoofdvaart, waar men nog bezig is turf te graven. Aan weerszijden is de veenlaag terrasvormig weggestoken. Daar ligt de boot stil, men kan niet verder doorvaren, want een eind verder zijn ze nog bezig met het graven van eene nieuwe vaart, "wijk" zooals dat in de taal der veenwerkers heet. 't

175 Is vreemd te zien, hoe juist dat werk gaat en hoe handig de werklieden elkaar steeds helpen. De veenmassa wordt op de maat afgestoken, met eene daarvoor eigenaardig geschikte spade op een kruiwagen geworpen, waarop er een bepaald aantal naast

180 elkander kunnen liggen, die uit den put gereden, den werkman, daarmede belast nu juist niet het minste vrachtje bezorgen. Zij worden van den kruiwagen gestort en in eenige orde geplaatst aan de lucht ter drooging overgelaten.

185 Zeer opmerkelijk is het te zien, hoe de werklieden, die onder in den put staan, de specie, die zij uitsteken met eene weergalozе juistheid met hunne spade werpen op de spade van een kameraad, die boven hen staat en zodoende eene lastig vervoerbare specie op een ?? ?ar terrein snel en zeker verplaatsen.

190 Ditmaal kunnen wij ook eene tweede wijk niet tot het eind bevaren, want er ligt daar een schip in lading. Een vreemde bouw! een schip bijna te groot voor de vaart, waarin het ligt, zonder mast, met een ontzaglijk roer; geheel van ijzer gebouwd! Het is een der transportvaartuigen van de Maatschappij "de 's Hertogenbosch", trouwens ook de

grootste, dat zij heeft. De Maatschappij vindt eene aanmerkelijke besparing van kosten in het vervoeren van zeer groote hoeveelheden in eens.

Dan bespreekt de schrijver het door ons ook reeds vermelde "boekweiten", dat thans geheel uitgediend heeft. Men weet thans het bovenveen wel beter te gebruiken dan het

in asch om te zetten.

De boekweit is gemaaid, zegt hij, en staat aan schoven om te velde gedorscht te worden.

195

Wij treffen juist zulk een groep, druk bezig, die ons geen enkel oogenblik met hare aandacht vereerd. De arbeid is zwaar en wordt per hectoliter gedorscht en gezuiverd graan betaald; er is dus geen tijd of kracht te verspillen.

Die vrienden moeten "hooien als de zon schijnt," want bij te veel wind of regen kunnen zij niet werken.

200

8 april 1893 **DE PEELINDUSTRIE III.**

Thans zijn de vroegere boekweitvelden doorsneden met wijken en vaarten en denkt men niet meer aan die cultuur.

Toch is er een tijd geweest, dat de Maatschappij 1500 hectaren boekweitveen had en vlak bij 't station 300 hectaren b?dde.

In 1874 had de Maatschappij een oogst van

630	Hectoliter	rogge
295	id.	wintertarwe.
192	id.	haver.
18	id.	boekweit
2100	id.	aardappelen
1365	id.	klaver
23100	Kilogram	onbewerkt vlas
88	Hectoliter	lijnzaad
15000	Kilogram	tabak.

Het bezoek aan 't dorp Helenaveen wordt verder aldus beschreven:

Wij kwamen gisteren met de stoomboot in het midden van het sorp Helenaveen aan. De huizen werden talrijker, ten laatste zijn zij nog alleen van elkander gescheiden door een akker of een tuin; de beplantingen zijn ouder en weliger, w? zijn volop in de bedrijvigheid. Zagen wij tot nogtoe de bewoners alleen bezig in den omtrek van of op hun huis en erf, thans bewegen zich velen door elkander.

Gespannen, beladen met producten van de landbouw, bewegen zich op en neer. De schooljeugd is ruim vertegenwoordigd en vertoont in deze jeugdige nederzetting re? al de eigenschappen, die zij elders ook ?kkelt; brave Hendrikken en groote sch?en; kleine moedertjes van tien en elf ?aren, die met de grootste zorg en ni? vrij van verwaandheid passen op h? zusjes of broertjes van zes; de ? mogelijke onverschilligheid voor 't uiterlijk; ontwakende ijdelheid bij de heeren en dames der hoogste klasse, maar bij allen en in alles blijken van welvaart en nijverheid. Is er onderscheid te zien in de kostbaarheid van kleedij, overal ziet men dezelfde zorg en netheid, die getuigt van spaarzaamheid en betrekkelijke welvaart. Bij het van boord stappen slaan wij eerst een vluchtig oog op de omgeving voor wij het zoogenaamde Directiehuis, de woning van den opzichter, binnentreden. 't Is een weldadige aanblik. Links dat vroolijke gezicht over de vaart op kerk en pastorie, rechts de open vlakte, vooruit eene fraai geplante laan met den dorpstoren van Sevenum in 't verre verschiet; tal van gebouwen, flink onderhouden kunstwegen die hier samenloopen. Wij gaan even de brug over om nog een blik te slaan op Het Directiehuis, dat in smaakvollen vorm gelegen is in een fraai Engelschen tuin. In de twintig jaar, die er verlopen zijn sinds het schrijven van die regeken, is Helenaveen nog vooruitgegaan.

Maar het dorp heeft evenals de Maatschappij een mededinger gekregen in eene nieuwe groote Maatschappij, die haar operationeveld korter bij het station gekozen heeft. het is het gehucht en de Maatschappij Griendtsveen. Beide dragen ook hun naam naar de familie van de Griendt.

Deze nieuwe Maatschappij heeft tevens fabrieken in 't Noorden de lands te Dedemsvaart. Haar in exploitatie zijnde terrein zal ongeveer 1800 hectaren groot zijn met inbegrip van de gronden aan gene zijde van het spoor onder Horst en Venray gelegen en die onder beheer der Maatschappij Inaveen staan.

Komt men met den trein van Horst naar de halte Helenaveen, dan ziet men, bij wachtpost 18, reeds een enorm afstand voor de halte, de reclameborden der maatschappij Griendtsveen en rechts, voorbij wachtpost 19, die van Inaveen langs de lijn staan.

Men rijdt onder de ijzeren brug door, waarover de transporteur de turven van Inaveen in de machine tot de bereiding van turfstrooisel voert.

Enorme hoopen turf bij 't station staan te wachten op vervoer naar de fabrieken. Zij zijn als bolwerken zoo hoog.

Bij het station staat de fraaie directeurswoning, de school en de herberg, de fabrieken en aan de overzijde eene rij arbeiderswoningen en daar achter weer fabrieken van de heeren Heegh en Esser, Feder Wolf en Cie. En alles fabriceert hier turfstrooisel.

Deze fabricatie is van jongen datum.

Voor een jaar of tien kwam een Duitscher te Horst logeeren en trok de Peel in. Het bovenveen was door de gemeente Horst destijds aan eene Fransche of Belgische maatschappij verpacht om de "smeelen" die er opgroeiden en die zij tot papier verwerkten. 't Bracht weinig op, maar de Duitscher kreeg ook gronden in pacht en binnen kort fabriceerde men turfstrooisel als ligging voor paarden. Het gebruik nam toe, anderen legden er zich ook op toe; er ontstonden meer fabrieken en thans wordt er zooveel gemaakt, dat men verbaasd staat over het enorme aantal wagons, dat naar wijd en zijd verzonden wordt.

De gemeenten stonden er goed mede.

De prijzen van het bovenveen, dat vroeger totaal geene waarde had, stegen buitensporig. Men betaalde er ten slotte zooveel voor als 't geheele bezit van uiterwaarden.

Maar de zaak ging goed en men verdiende nog. De fabricatie is goed te volgen. De drooge turven worden in den zoogenaamden "wolf" tot kleine stukken gescheurd en daar in eene persmachine gebracht.

Van een vorm, veel grooter dan het pak, wordt de bodem, door twee schuine hefboomen omhoog gedrukt en zoo de turf bijeengeperst. Dan werden om de latten, die bereids aan de vier hoeken er om liggen, sterke ijzerdraden geslagen, vastgedraaid en de boei, waarin het pak geslagen is, losgelaten. Nu perst het pak weer ongeveer een halve meter uiteen, spant de ijzerdraden er om heen zeer strak aan en het pak is gereed. Het wordt op den gereedstaanden wagen geladen en als deze vol is, sjort men ze met een paard of een hit over de rails naar het station, nam hem bevorens nog op eene bascule gewogen te hebben.

De beweegkracht komt van eene groote machine in het een eind verder gelegen machinehuis en een ijzeren gevlochten band zwiert in ijlende vaart tusschen de twee drijftraderen.

Des avonds zijn de terreinen en de fabrieken verlicht door electricisch licht.

Een weinig achter de fabriek schiet uit de hoofdvaart eene groote vaart in de richting van Horst naar Wachthuis 19. Zij zal mettertijd doorgetrokken worden tot Amerika, waarvan men de nieuwe kerk en pastorie, als 't zonnetje schijnt, goed en duidelijk kan zien liggen.

Rechts van het kanaal, midden in 't veen, ligt eene zandheuvel "de Vossenheuvel," waarop een steenen huis eenzaam staat. Van daar heeft men een ruim vergezicht op de geheele omgeving.

Men ziet van hier de torens van Horst, Sevenum, Maasbree, Helden, Meijel, de torentjes en fabrieken van Helenaveen, de fabrieken van Griendtsveen, de gebouwen aan 't station, de zonderlinge brug van den transporteur, de toren van Deurne, Amerika en daarachter de groote, hooge toren van Venraij met zijne kleine hoektorentjes. Overal rondom staan turfhoopen en blinkt het water der wijken.

Zooals de lange wijken daar nu liggen, zijn ze slechts tijdelijk. Zij liggen boven het peil van het kanaal en worden gevoed door de pompmachine in de fabriek van Griendtsveen. Zij liggen op 200 meter afstand van een en zijn 4½-8 meter breed. Later laat men ze droog loopen en graaft de definitieve wijken midden tusschen de thans bestaanden in. Het hoofdkanaal heeft de aanzienlijke breedte van 14 meter.

Het doel is later dit kanaal door te trekken tot aan Amerika.

Dit kanaal zal op den duur een prachtige verbinding zijn voor het dorpje Amerika, dat in zijne opkomst is.

Amerika bestaat uit wijd en zijd verspreide woningen. Voor een paar jaar heeft men door het stichten van een kerk en school een vereenigingspunt gemaakt voor de omwonenden.

Wanneer nu de halte Amerika gebouwd zal zijn is ook dit plekje verbonden met het wereldverkeer. Het wijkenstelsel op de terreinen van Griendtsveen is vrij uitgebreid. In de "oude peel" zooals men de terreinen der Maatschappij Helenaveen heet, liggen de wijken in den vorm van een drietand terweerszijden van 't kanaal. Deze Maatschappij heeft hare fabrieken te Helenaveen (dorp) liggen. Zij is de eigenaresse van het kanaal naar de statie en van de haven.

Op deurnsch grondgebied ligt bijna evenwijdig met het Helenaveensche het Deurnsch kanaal, als een bewijs dat alle menschen niet gelijk denken. Toen men geen goed accoord kon ? men zelf ?

Tusschen de beide kanalen liggen nog zeer bedrijvige turfstrooiselfabrieken van Steegh en Esser, Fedor Wolff en Co., die allen om 't hardst fabriceeren, daar de

aanvraag tegenwoordig groot is. De fabrieken worden ook electricisch verlicht. Aan de overzijde van het spoor op Horster en Venraysch gebied werkt de Maatschappij Inaveen. De fabriek ligt aan deze zijde van het spoor. Het terrein aan de andere zijde. Om nu de turf in de machine te krijgen heeft men een transporteur, eene brug over 't spoor gebouwd, waarover een breede ijzeren band zonder eind loopt, waarop wagentjes geplaatst zijn. De turven aan de overzijde daarin geworpen loopen vanzelf in de machine. 's Is een vernuftig uitgedacht overbrengingsmiddel. Wat overal treft, is de rustlooze bedrijvigheid, doe overal heerscht. In den drukken tijd gunt men zich zelf des nachts geen rust, om aan de talrijke aanvragen te voldoen. Er wordt trouwens een voldoende loon gegeven.

Een groot geluk voor de kolonie, zoowel voor Helenaveen vroeger als thans voor Griendtsveen, is, dat de drank er geweerd wordt.

Wie in 't noorden gezien heeft, welke ontzettende rampen voor persoon en voor huisgezin het misbruik van sterken drank na zich sleept, moet terecht de maatregelen der Directie prijzen, die het gebruik van sterken drank, zooveel als in hare macht is, zoekt tegen te gaan.

In 't noorden kan men Zaterdag zien, hoe het met zwaar werken verdiende geld in slechten jenever wordt omgezet, hoe het weekgeld verbrast wordt en krakeel en twist het gevolg zijn der onmatigheid.

Waarvandaan komen anders die dronkenmanstoneelen, dat zedebederf en die ruwheid?

13 april 1893 **DE PEELINDUSTRIE IV.** (Slot)

Men zou kunnen denken, dat de menschen bij 't zware werk, het sobere maal en het ongezellige keetleven niet prettig gestemd zouden zijn. Toch hoort men af en toe een gezang uit de keeten klinken, dat meer pleit voor 't goede humeur der arbeiders dan voor de gezellige omgeving of voor de muzikale ontwikkeling der zangers. Het ideaal van den Drentschen arbeiders, die ver van zijn huis een gedeelte van het jaar in zwaren arbeid gaat doorbrengen, is des winters te kunnen gaan schaatsrijden, niets te doen en uit te rusten. Zij kunnen bij goed werken een veertig, vijftig gulden mede huiswaarts nemen. In de Peel werken ook vele arbeiders uit de omliggende dorpen, die dan des Zondags naar huis gaan na de week in de keeten gewoond te hebben. Het kanaal Helenaveen is nog al vischrijk; ook in de wijken komen kleine baarzen en snoeken voor, waarvan 't een raadsel is, hoe zij in het drabbige water kunnen leven. Opmerkelijk is het, dat tusschen de wijken zoo weinig vogels en dieren huizen. Een enkele heipieper, een vlucht patrijzen, is alles wat men er ziet. Hazen zijn er van zelf weinig, omdat zij bijna alle verdrinken; de kanten der wijken gaan steil af en raken de langooien er op hunne vlucht in, dan moeten zij dit met den dood bekoopen. Eene hoogte midden in het terrein gelegen draagt den naam van Vossenheuvel, omdat daar voor jaren een nest vossen uitgegraven werd. Reinaert zal verre tochten hebben moeten ondernemen om de kippen uit de buurt te verschalken. De Vossenheuvel is het hoogste punt van een zandrug, die hier over eene groote lengte door de veenlaag gebroken is. Wanneer men het afgestoken veen van terzijde beschouwd kan men juist zien hoe het gevormd werd. De lagen zijn in het bovenste gedeelte het duidelijkst. Onder zit de zoogenaamde compacte blauwe en zwarte turf op het zand. Daarboven de lossere bruine turf en daarop de losse turf.

De geheele veenlaag is zeer dik, hier en daar vier à vijf meter.

In de eerste jaren zal men zich hoofdzakelijk wel bezighouden met het vervaardigen van turfstrooisel. Wanneer het bovenveen weg is, zal de turffabricatie weer moeten beginnen en eindelijk de ontginning van den gemengden ondergrond, het in cultuurbrengen. Dan zal de toestand worden, zooals die reeds een halve eeuw en meer in het Noorden bestaat. De vaste bevolking zal zich toeleggen op landbouw en tuinderij.

De turfstrooiselfabricatie brengt velen werk en brood, de fabriekseigenaars eene goede verdienste en heeft vele der omliggende gemeenten, als: Deurne, Venray en Horst rijk gemaakt. Toch zal er een tijd komen, dat het bovenveen geheel verbruikt is. Om de goede eigenschappen van het turfstrooisel in paardenstallen is Engeland een goede afnemer. In Engeland liggen groote venen en men heeft wel gedacht, om deze te exploiteeren, maar deze liggen te ver van de groote verkeerswegen verwijderd. Zoo zal deze tak van industrie ook geen lang leven hebben.

Tegen dien tijd echter legt men zich al weer op iets anders toe en nadat het turfveen verdwenen zal zijn, zal Griendtsveen, evenals Helenaveen, eene landbouwkolonie zijn, gunstig gelegen aan kanalen en een spoor. Waar eens de akelige moerassen lagen, weerklinkt dan het vroolijke gezang der akkerlieden en het goudgele graan rijpt, waar eerst het riet boven de bruine plassen verdorde.